

ЕУЛА БІСС

ІМУНІТЕТ

ПРАВДА І МІФИ ПРО ЩЕПЛЕННЯ

*Переклав з англійської
Андрій Калинюк*

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2020

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Першу оповідь про імунітет я почула від батька-лікаря, коли була зовсім маленькою. Це був міф про Ахілла, якого мати намагалася зробити безсмертним. В одному варіанті вона спалила його смертність, й Ахілл став невразливий скрізь, крім п'яти, куди отруєна стріла врешті-решт влучить і він помре*. В іншому — малюка Ахілла занурили в річку Стікс, яка відділяє наш світ від потойбічного. Мати тримала його за п'яту, щоб занурити у воду, залишаючи, знову ж таки, одне фатальне вразливе місце.

На картині Рубенса «Життя Ахілла» річка Стікс займає центральне місце. Кажани літають по небу, а вдаліні мертві переправляються на другий бік ріки. Ахілл борсається, утримуваний матір'ю за пухлу ніжку, голова та плечі повністю під водою. Це явно не звичайне купання. Триголовий пес, який охороняє підземне царство мертвих, лежить, згорнувшись унизу полотна, на тлі зануреного в річку дитяти, мовби малюк занурюється у звіра. Набуття імунітету, як показує картина, виглядає небезпечним завданням.

---

* Згідно з класичним міфом Фетіда випалює смертну природу його батька Пелея, тримаючи сина за п'яту над вогнем печі. — *Прим. пер.*

Щоб підготувати дітей до небезпек життя, моя мати щовечора перед сном читала вголос казки братів Грім. Я не дуже пам'ятаю жорстокості, якою ті казки славляться, але яскраво пригадую їхню магію — золоті груші, що ростуть у замковому саду, хлопчик зростом із великий палець, дванадцять братів, які стали дванадцятьма лебедями. Ще дитиною я помітила, що батьки в цих казках мають дурнувату звичку паскудно жартувати із життям своїх дітей.

В одній історії чоловік погоджується торгувати із чортом усім, що розміщується поза млином. Він гадає, що віддає свою яблуню, але із жахом виявляє, що поза млином стоїть донька. В іншій історії жінка, яка так довго прагнула мати дитину, завагітніла й конче бажає скуштувати рапунцель*, що росте в саду злої чарівниці. Вона відправляє чоловіка викрасти рослину, а коли того спіймали, він обіцяє майбутню дитину віддати чарівниці, яка замикає дівчинку у високій вежі без дверей, куди можна забратися тільки по розпущених косах Рапунцель.

І так було у грецьких міфах, які мати читала мені пізніше. Цар, який почув зловісне пророцтво, не зміг утримати свою доньку у вежі, щоб та залишилася бездітною. Зевс відвідав її у вигляді золотистого дощу, й вона народила хлопця, який згодом і вбив царя. Едіпа, залишеного в горах на вірну смерть, урятував пастух, і таки збулося пророцтво, що він уб'є власного батька й одружиться з матір'ю. І Фетіда, Ахіллова мати, не змогла відвернути від сина смерть.

Нікому не вдається змінити долю своєї дитини, хоча намагаються самі боги. Мати Ахілла, богиня, яка вийшла заміж за смертного, почувла пророцтво, що її син помре молодим.

---

* Ботанічна назва — дзвоники ріпчасті (*Campanula rapunculus*). Раніше вирощували як городню культуру, коріння нагадують малу ріпу (ріпа латиною звучить як гара — звідси й назва) та є їстівними, солодкуватими на смак, а молоді листки можна додавати в салат.

Вона доклала всіх зусиль, щоб протистояти цьому, включно з перевдяганням Ахілла у дівчину під час Троянської війни. Після розкриття обману, коли він узяв меч у руки, мати попросила бога вогню зробити для сина щит. Цей обладунок, прикрашений сонцем і місяцем, землею й океаном, епізодами війни та миру, полями зораними та у жнива, — універсум з усіма його дуальностями — був щитом Ахілла.

Історія, яку в дитинстві розповів мені батько, не була згаданим міфом про Ахілла — це інша стародавня історія. Оскільки їхні сюжети пов'язані між собою, вони переплелися в моїй пам'яті. Герой тієї історії стає несприйнятливим до уражень, купаючись у крові дракона. Але поки він купається, до його тіла прилипає листочок, залишаючи невелику незахищену пляму на спині. Здобувши перемогу в багатьох битвах, він гине від одного удару в це місце.

Захищеність — це міф, підказують ці історії, і жоден смертний ніколи не стане невразливим. Істину цього мені було набагато легше зрозуміти ще до того, як я стала мамою. З народженням сина з'явилося перебільшене відчуття як власної сили, так і власного безсилля. Мені доводилося так часто торгуватися з долею, що ми із чоловіком перетворили це в гру, запитуючи одне одного, якою хворобою слід перехворіти дитині задля профілактики іншої, — пародія на проблеми батьківства.

Коли мій син був немовлям, я чула багато варіацій на тему «Що є важливим, так це безпека сина». Я задумувалася над тим, чи справді це все, майже так часто, як і над спробою його вберегти. Була певна, що не здатна захистити його від його ж долі, хоч би якою вона була. Але я все-таки вирішила уникати дурних жартів із казок братів Грімм. Я не піддам загрози мою дитину власною необережністю чи корисливістю. Я не жартуватиму із чортом — можеш брати будь-що поза млином, — щоб потім дізнатися, що поза ним моя дитина.

[Купить книгу на сайте kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

День перед народженням мого сина був першим теплим весняним днем. На останніх днях вагітності я прогулялася до кінця пристані, де ранкове сонце розбивало криги на озері Мічиган. Мій чоловік підняв відеокамеру й попросив залишити послання для майбутнього, але звук не записався, тому все сказане не збереглося. Можна тільки побачити, що на моєму обличчі немає страху. Під час тривалих пологів після того сонячного дня у моїх мареннях я купалася в озері, яке, проти моєї волі, стало озером темряви, а потім озером вогню, а потім озером без обрію. Наприкінці наступного дня, коли мій син народився, падав холодний дощ, і я перейшла в нове царство, у якому вже не була безстрашною.

Цієї весни новий штам грипу почав поширюватися від Мексики до Сполучених Штатів і решти світу. Я не звернула уваги на ранні повідомлення, оскільки вночі надто вслухалась у дихання сина. А протягом дня була повністю поглинута турботою про те, чи він достатньо поїв, чи достатньо послав. Зараз я не можу розшифрувати зроблені в зошиті записи — низка часових відміток, іноді розділених кількома хвилинами. Неясні позначки поруч з годиною, я думаю, вказують на прокидання, сон, годування та плач. Я шукала

закономірність, намагаючись визначити, що змусило мою дитину невтішно плакати. Відповідь знайшла значно пізніше — це нездатність засвоювати коров'яче молоко. Небажані білки з випитого коров'ячого молока потрапляли в моє, яким я годувала сина, — цей варіант мені не спадає на думку.

Наприкінці літа у вечірніх новинах з'явилися кадри з людьми, які носили білі хірургічні маски в аеропортах. Новий вірус грипу в цей момент був офіційно визнаний пандемією. У церквах облатки подавали на паличках, а авіаперевізники позбулися подушок і покривал. Що мене зараз дивує, так це те, наскільки буденно я все це тоді сприймала. Але все це стало частиною материнства, адже звичайні предмети, такі як подушки та покривала, можуть нести смертельну загрозу для новонародженого. У коледжах щодня стерилізували всі поверхні, яких часто торкаються, а я щонайменше кип'ятила кожен предмет, який моя дитина кладе до рота. Було схоже, наче вся нація приєдналася до моєї параної з турботи за дитину. Як і багатьох інших матерів, мене інформували про синдром, що вражає немовлят і не має жодних провісників чи симптомів, окрім раптової смерті. Можливо, саме тому я не пригадую особливої страху перед грипом — це була лише одна проблема з безлічі. Я знала про свинцеві білила на стінах і шестивалентний хром у воді, що варто увімкнути вентилятор, поки моя дитина спить, бо навіть застій повітря може спричинити задуху — про це вказувалося у прочитаних книжках.

Шукаючи синоніми до слова «захист», я знаходжу в тезаурусі такі варіанти: «щит», «укриття», «безпека», й ось нарешті — «щеплення»*. Коли народився син, я ставила

* Одне із широких значень слова inoculate — «приєднати, об'єднати». Більш вузько воно означає введення мікроорганізму в тіло людини. Інокуляція, або

собі питання: чи вакцинувати малого? Для тодішньої мене це було не питання необхідності захисту, а питання того, чи вартує щеплення того ризику. Чи не нагадує це авантюру, як у випадку з Фетидою, яка занурювала Ахілла в річку Стікс? Знайомі матері обговорювали потребу вакцинації наших дітей проти нового вірусу грипу ще задовго до того, як з'явилася вакцина. Ми чули, що саме новизна штаму зробила грип украй небезпечним для людей, як вірус іспанки, що спричинив пандемію в 1918 році, внаслідок чого померло понад 50 мільйонів людей. Але ходили також чутки про поспішність у розробці вакцини та що вона, можливо, не була належно протестована.

Одна мама розповіла, що мала викидень, поки хворіла на сезонний грип, і, остерігаючись будь-якого грипу, планує зробити собі щеплення. Інша сказала, що її дитина страхливо кричала всю ніч після першої вакцинації, і вона не ризикуватиме зі ще одним щепленням. Кожен обмін думками щодо нової вакцини проти грипу був продовженням дискусії про імунізацію, коли на чашках терезів зважується все, що відомо про хворобу, і все, що невідомо про вакцину*.

щеплення (inoculation), охоплює як вакцинацію, так і варіоляцію — умисне інфікування вітряною віспою для вироблення імунітету. Я також бачила це слово в медичному журналі. Воно вживалося на позначення практики, коли мама облизувала впалу дитячу пустушку, перш ніж повернути дитині, передаючи їй власну мікрофлору.

* Після народження сина я постійно спілкувалася з іншими матерями, і темою наших розмов часто було власне материнство. Ці жінки допомогли мені зрозуміти, наскільки насправді важливим є питання материнства. Відчуваючи борг перед ними, я вирішила використовувати в цій книжці слово «матері» в тих випадках, де годилося б уживати «батьки». Я звертаюся до жінок і водночас пишу від імені тих, які підштовхнули мене до розуміння всієї складності проблеми імунізації. Це не означає, що я ставлюся до імунізації як до питання, яке стосується суто жінок. Просто я хочу звертатися безпосередньо до інших матерів. У культурі, яка смакує перепалку між жінками в так званих «мату-

Коли вірус поширився, знайома мати із Флориди повідомила, що вся її родина щойно перехворіла на грип H1N1, і це не гірше за сильну застуду. Інша жінка із Чикаго розповіла, що у здорового дев'ятнадцятирічного друга її сина стався інсульт після госпіталізації з грипом. Я вірила обом цим історіям, але вони розповіли мені не більше, ніж те, що намагається до нас донести Centers for Disease Control and Prevention, CDC (Центр з контролю та профілактики захворювань)*, — у деяких випадках грип може мати легкий перебіг, але в інших — важкий. За цих обставин вакцинація здавалася розумним рішенням. Моїй дитині було трохи більше як півроку, і я щойно повернулася на роботу у великому університеті, де більшість моїх студентів кашляла до останнього тижня занять.

Тієї осені New Yorker опублікував статтю, у якій Майкл Спектер зазначав, що грип регулярно входить у першу десятку причин смерті в нашій країні та що навіть відносно помірні пандемії грипу вбивають мільйони. «Так, цей вірус H1N1 є новим, — писав він, — але сама вакцина — ні. Її було розроблено та випробувано точнісінько так, як і завжди розробляються й тестуються вакцини проти грипу». Деяким матерям, яких я знала, не сподобався тон цієї статті з тієї самої причини, з якої я вважала її обнадійливою, — вона не містила жодної вагомої причини сумніватися щодо вакцинації¹.

Те, що преса є малодостовірним джерелом інформації, було одним з рефренів моїх розмов з іншими матерями,

---

синих війнах», я хочу продемонструвати іншу аргументацію на сторінках цієї книжки. Це результативна, логічна аргументація, яка не зводить нас до матусь і не нагадує війну.

* Назви американських інституцій, що згадуються в цій книжці, багатьом читачам відомі за оригінальними назвами й аббревіатурами, тому ми подаємо їх англійською, а за першої згадки в дужках указуємо переклад. — Прим. ред.

поряд з тим, що уряд неповороткий і що великі фармацевтичні компанії монополізували галузь. Я погоджувалася з усім цим, але мене турбував світогляд, який вони пропонували: нікому не можна довіряти.

Це був невдалий сезон для довіри. Сполучені Штати брали участь у двох тривалих війнах, які, здавалося, не приносили користі нікому, крім військових підрядників. Люди втрачали свої будинки та роботу, поки уряд рятував фінансові установи, які, на його думку, були занадто великими, щоб збанкрутувати, використовуючи гроші платників податків. Здавалося, що влада підтримує інтереси корпорацій, а не добробут громадян.

Після початкового потрясіння багато говорилося про «відновлення довіри населення», хоча насправді акцент частіше робився на довіру споживачів. Мені не подобається термін «довіра споживача», і я здригалася щоразу, коли мене заохочували довіряти собі як матері. У мене було мало довіри — як у споживача чи в іншому значенні, — але я схилилася до думки, що вона менш важлива, ніж той тип довіри, який виходить за власні межі. Навіть зараз, коли минули роки після народження сина, я все ще цікавлюся точним значенням терміна «довіра», особливо в юридичному та фінансовому аспектах. Довіра, як цінний актив, переданий тому, від кого зрештою не залежить, — більшменш відповідає моєму розумінню, що таке мати дитину.

У кінці жовтня матері, які ще обговорювали вакцину проти грипу, переважно розповідали про те, як важко було зробити щеплення дитині. Ми із сином понад місяць стояли в черзі до педіатра. Інші матері, діти яких навчалися в місцевих коледжах і державних середніх школах, теж довго очікували на вакцинацію. Поки ми дожидалися черги, мати, яка не робила щеплення своїм дітям, зауважила, що,

як вона чула, вакцина проти H1N1 містить сквален. Ні, заперчила інша жінка, сквален використовується у вакцинах проти грипу в Європі, але не в нас. Мати, яка розповіла про сквален, не була в цьому впевнена — відсутність сквалену в американських вакцинах, за її словами, десь піддавалася сумніву*. «Де саме це десь?» — поцікавилася моя подруга. «Що ж таке сквален?» — задумалася я.

Жінки, з якими я обговорювала переваги вакцини проти грипу, використовували спеціальну термінологію, з якою я тоді була зовсім не знайома. Вони вживали такі слова, як ад'ювант та кон'югат, і знали, які вакцини — живі вірусні, а які — безклітинні. Вони були знайомі з тонкощами графіків вакцинації в інших країнах та грамотні в питаннях вакцинних домішок. Багато з них були, як і я, літераторами. Тому не дивно, що я почала сприймати метафорично їхню технічну інформацію.

Сквален виявлено у багатьох живих істот, включно з людиною. Він виробляється в печінці та, циркулюючи в крові, навіть залишає слід у відбитках пальців. Деякі європейські вакцини проти грипу справді містять сквален із жиру печінки акули, але його ніколи не додавали до вакцин, ліцензованих у США. Наявність чи відсутність сквалену нагадує історію з химерними властивостями тимеросалу², консерванта на основі ртуті, який перестали використо-

* У серії статей із журналу Insight on the News за 1997 рік висловлювалося припущення, що синдром війни в Перській затоці може бути пов'язаний зі вмістом сквалену, окрім іншого, у вакцині проти сибірської виразки. За даними Food and Drug Administration, FDA (Управління якістю продуктів і медикаментів), та Міністерства оборони, у вакцині не було сквалену, проте деякі лабораторні дослідження виявили сліди цієї речовини. Спеціалісти FDA припустили, що самі дослідники могли бути джерелом слідів сквалену. «Через складність видалення сквалену, який міститься у відбитках пальців на лабораторному скляному посуді, — пояснили вони, — важко встановити, чи справді сквален є в деяких партіях вакцини, чи потрапляє в зразки вже у процесі дослідження».

вувати в дитячих вакцинах, за винятком багатодозових проти грипу, з 2002 року.

Наприкінці листопада моєму синові нарешті зробили щеплення проти грипу. Ми ще цього не знали, але пік пандемії вже минув — він припав на жовтень. Я пам'ятаю, як цікавилася в медсестри, чи не містить вакцина тимеросал, але це було більше задля проформи, ніж через справжню стурбованість. Я вже підозрювала, що якщо є проблема з вакцинами, то це не тимеросал і не сквален.